EBÛ MUHAMMED-İ CERÎRÎ

Evliyânın büyüklerinden. İsmi, Ahmed bin Muhammed bin Hüseyn olup, künyesi Ebû Muhammed Cerîrî'dir. Cüneyd-i Bağdâdî'nin (radıyallahü anh) talebelerinin en büyüklerindendir. Sehl bin Abdullah-ı Tüsterî'nin (radıyallahü anh) sohbetinde de bulundu. 311 (m. 923)'de vefât etti. Fıkıh ilminde imâm ve müftî, edeb ilminde mükemmel, diğer bütün ilimlerde âlim idi. Tasavvufdaki derecesi o kadar yüksek idi ki, Cüneyd-i Bağdadî (radıyallahü anh) bunun için "Zamanımızın velîsidir" buyurdu. Hazreti Cüneyd'e vefât edeceği zaman, "Sizden sonra kimin sohbetlerine devam edelim?" diye sordular. "Ebû Muhammed Cerîrî'ye gidin" buyurdu. Tasavvufun üstün hâllerine vâkıf olmakta nihâyette olup, mürşid-i kâmil bir zât idi. Edebe riâyetinin çokluğu o derece idi ki, yalnız olduğu hâlde bile ayaklarını hiç uzatmaz, "Allahü teâlâya karşı edebli olmak lâzımdır" buyururdu. Bir sene

müddetle Mekke-i mükerremede kaldı. Hiç uyumadı, konuşmadı, sırtını bir yere dayamadı ve ayağını uzatmadı. Ebû Bekr Kettânî: “Bu kadarını nasıl yapabildiniz?” diye sorunca, “Kalbimi ve niyetimi, Allahü teâlânın râzı olacağı şekilde düzelttim. (Kalbimi riya, kibir, ucub, düşmanlık gibi ma’nevî hastalıklardan temizledim.) Nihâyet bu, zâhirime te’sîr etti. A’zâlarım da Allahü teâlânın beğendiği işleri yapmaya başladı. İşte, bende görüp beğendiğin hâlin sebebi ve sırrı budur” buyurdu.

Mekke-i mükerremeden döner dönmez, hemen hocası Cüneyd-i Bağdâdî’nin (radıyallahü anh) kabrini ziyâret etti. Sonra evine döndü. Ertesi sabah, namaz kılarken hocasını yanında duruyor gördü. Namazdan sonra, “Muhterem efendim! Mekke-i mükerremeden dönünce bana geleceğinizi biliyordum ve sizi yormamak için dün gelir gelmez ziyâretinize geldim” dedi. Hocası Cüneyd, “O senin fazîletlerindendir. Seni ziyâret etmek de bizim vazîfemizdir. Sen buna fazlasıyla lâyıksın” buyurdu. Çünkü, sâdık talebe, hocasını yanına çeker.

İnsanlara va’z ve nasîhat ettiği meclisinde, bir gün gencin birisi kendisine, “Gönlümü kaybettim. Duâ edin de geri gelsin” dedi. Cerîrî (radıyallahü anh) gence bakıp, “Biz de aynı dertteyiz” buyurdu.

Talebelerinin arasında içinden devamlı “Allah Allah” diye zikreden birisi vardı. Birgün bu gencin başına bir hurma dalı düşüp, başı yarıldı. Başından akan kan, yer üzerinde “Allah Allah” yazıyordu. Anlaşıldı ki, her kabdan, içinde olan dışarı sızar.

Birgün talebeleri kendisine “Efendim, sizi üzen, unutamadığınız bir hâdise var mıdır?” diye sordular. Cevâbında buyurdu ki, “Birgün ikindi namazında mescidimize, hâlinden garîb olduğu anlaşılan bir kimse geldi. Abdest alıp namaz kıldı ve namazdan sonra başını önüne eğip tefekküre başladı. O gün akşam yemeğinde, halife bizleri da’vet etmişti. Gideceğimiz zaman o kimsenin yanına yaklaşıp “Biz da’vete gidiyoruz siz de bulunmak ister misiniz?” dedim. Başını kaldırdı. “Da’vete gitmiyeyim. Bir bulamaç aşı getirebilirseniz yerim. Yoksa siz bilirsiniz” dedi. Ben de, her hâlde bizim arkadaşlarla beraber olmak istemiyor diye düşünüp, kendisine fazla iltifât etmedim. O gece rü’yâmda Peygamber efendimizi gördüm. Yanlarında yaşlıca iki zât ve arkalarında kendilerini tâkib eden bir çok kimse ile geliyorlardı. Yanımdakilere, Peygamber efendimizin yanındaki iki zâtın kim olduklarını sordum. Birisi İbrâhîm Halîlullah, diğeri Mûsâ Kelîmullah ve arkalarındakiler de binlerce nebidir, dediler. İleri atılıp kendileri ile konuşmak istedim. Fakat, Peygamber efendimiz bana iltifât etmediler. “Yâ Resûlallah! Ne kabahatim var ki, mübârek yüzünüzü benden çeviriyorsunuz?” dedim. “Dostlarımızdan biri senden bulamaç aşı istedi. Sen ise vermekten çekindin” buyurdular. Ağlıyarak uyandım. Hemen mescide koştum. O zât hâlâ başı önüne eğik olarak tefekkür ediyordu. Kendisine “Ey efendim! Arzunuzu yerine getirebilmem için bir miktar bekleyiniz” dedim. Tebessüm edip, “Bir kimse bir ihtiyâcını size söylüyor. Siz de, yüzyirmibin nebi şefaat etmedikçe onu yerine getirmiyorsunuz değil mi?” dedi ve çıkıp gitti. Bundan sonra ne kadar aradım ve sordum ise de kendisini bulamadım, işte kırk yıldır bu hâdisenin üzüntüsü bende devam ediyor.”

Dervişlerden birisi şöyle anlatıyor: “Ebû Muhammed Cerîrî’nin vefâtı senesi, Karâmita sapıkları ile yapılan muharebede ben de bulunuyordum. Savaş bittikten sonra, müslümanların bulunduğu kâfilenin yanına döndüm. Yaralılar arasında Ebû Muhammed Cerîrî’yi gördüm. Çok halsiz idi. Yüzyirmi yaşlarında idi. “Ey efendim. Allahü teâlânın bu belâyı üzerimizden def etmesi için duâ etseniz” dedim. “Duâ, belâ gelmeden önce yapılır. Belâ geldikten sonra râzı olmaktan ve sabretmekten başka bir çâre yoktur” buyurdu.

Mekke yolunda Karâmita sapıklarının çok zulmedip müslüman kanı döktükleri, Hübeyr vak’ası senesi 311 (m. 923)’de Karâmita sapıkları ile yapılan muharebede şehîd oldu. Vefâtı için, başka târihler de rivâyet edilmektedir. İbn-i Atâ er-Rûzbârî diyor ki: “Vefâtından bir sene sonra, Ebû Muhammed Cerîrî’nin kabrine uğradım. Kabirdeki hâli bana gösterildi. Dizleri göğsüne dayalı, parmağı ile Allahü teâlânın birliğini gösteren işâreti yapar hâlde oturuyordu.”

Ebû Muhammed Cerîrî hazretleri buyuruyor ki:

“Nefsine aldanan, şehevi duygularına esîr olur. Hevâî arzularının zindanına kapatılır ve o kulun kalbi fâideli işlerden zevk alamaz. Kur’ân-ı kerîmi hergün hatm etse bile, ilâhi kelâmı okumaktaki esas tadı bulamaz. Bunun hâl çâresi, nefsin esâretinden kurtulmayı candan arzu etmekdir.”

“Allahü teâlânın takdîr ve taksimine râzı olup, Allahü teâlâ ile iktifa edenin iç hâli düzgün, Allahü teâlâyı tanıması kolay olur.

Allahü teâlânın yasak ettiklerinden sakınanın gidişatı dosdoğru, ahlâkı güzel olur. Helâlinden az yiyenin ise, beden sıhhati düzgün olur.”

“Ârifler her işin başlangıcında, avam ise başka şeylerden ümit kestikten sonra Allahü teâlâya müracaat ederler.”

“Yaptığı iyi amellerin, kendisini Allahü teâlâya kavuşturacağını zanneden, yolunu kaybetmiştir. Çünkü hadîs-i şerîfte “Ameli, kimseyi kurtaramaz” buyuruldu. O hâlde, korkulan şeylerden kurtaramayacağı bildirilen amelin, ümid edilene ulaştırması nasıl mümkün olur? Ama Allahü teâlânın lütuf ve ihsânına güvenenin, çok şeylere kavuşması ümid edilir.”

“Tasavvuf, çirkin ve aşağı olan her huydan çıkıp, güzel ve yüksek olan huylara girmek ve edebe riâyet etmektir.”

“İhlâs, âhıretteki ni’met ve azâblara yakînen inanmanın alâmetidir, İbâdetlerdeki riya da, âhıretteki ni’met ve azâblara inanmakta tereddüt olduğunun alâmetidir.”

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Târîh-i Bağdâd cild-4, sh. 430

2) Hilyet-ül-evliyâ cild-10, sh. 347

3) Tabakât-ül-kübrâ cild-1, sh. 94

4) Risâle-i Kuşeyrî cild-1, sh. 133

5) Tezkiret-ül-evliyâ cild-2, sh. 111

6) Nefehât-ül-üns sh. 118

7) Tabakât-üs-sûfiyye sh. 259